

Władysław Panas

Hłasko Marek

HŁASKO MAREK, ur. 14 I 1934 w Warszawie, zm. 14 VI 1969 w Wiesbaden, pisarz.

Po ukończeniu szkoły podstawowej pracował fizycznie; 1954 zadebiutował opowiadaniem *Baza Sokółowska* (Sztandar Młodych 5(1954) z. 84-98); rozgłos przyniósł mu debiutancki tom opowiadań *Pierwszy krok w chmurach* (Wwa 1956); 1958 wyjechał do Paryża, gdzie opublikował opowiadania *Cmentarze*, *Następny do raj* (P 1958), za co przyznano mu nagrodę paryskiej „Kultury” i londyńskich „Wiadomości” (wskutek ataków prasy krajowej H. pozostał na emigracji); 1959-61 przebywał w Izraelu, co zaowocowało serią powieści i opowiadań „izraelskich”, które są zasadniczą częścią jego twórczości emigracyjnej (*W dzień śmierci Jego*, w: *Opowiadania*, P 1963, 145-188; *Wszyscy byli odwrócenii*. *Brudne czyny*, P 1964; *Drugie zabicie psa*, Kultura (1965) z.1-2, 68-155; *Nawrócony w Jaffie*. *Opowiem wam o Esther*, Lo 1966); opublikował też prozę autobiogr. *Piękni dwudziestoletni* (P 1966); 1966 udał się do Stanów Zjedn.; 1968 ukazała się jego powieść *Sowa, córka piekarza* (Lo 1968), a pośm. *Palcie ryż każdego dnia* (Wwa 1983). Utwory H. przełożono na niem., franc., wł., hiszp., hebr.; w Polsce wydano *Utwory wybrane* (I-III, Kr 1980-81), *Utwory wybrane* (I-IV, Wwa 1985, 1986³); jego utwory stały się podstawą filmów: *Ósmy dzień tygodnia* (1957), *Pętla* (1957), *Baza ludzi umarłych* (1959).

Wyrastające z poetyki socrealizmu utwory H. szybko stały się jej zaprzeczeniem; wyłania się z nich „czarny” obraz rzeczywistości poł. lat 50-tych; wartości (takie jak praca, miłość, przyjaźń, wierność) podlegają w nich stałej degradacji i demistyfikacji (praca łączy się z pijaństwem, złodziejstwem, demoralizacją, miłość utożsamiana jest z seksem). W dziełach napisanych na emigracji (szczególnie w utworach „izraelskich”) tendencja ta pogłębiła się i zuniwersalizowała - dominuje teraz obraz całkowitego upadku mor., grzechu i zła, wizja świata bez wartości i świętości; Ziemia Święta jawi się jako miejsce skupiające całe ludzkie zło, „śmietnik” świata, przestrzeń „brudnych czynów”; stałe motywy utworów H. to kategorie aktorstwa, gry, udawania, reżyserii, manipulacji, oszustwa (miłość i praca jest spektaklem); pogłębia i wyraża ten świat stylistyka (liczne wulgaryzmy, obscena); posługując się schematami kultury masowej, demistyfikował także literaturę jako świat pozornych wartości, grę, aktorstwo. Ostatecznie jednak w jego utworach taki świat nie jest akceptowany, bohaterowie pragną czegoś innego, mają swoją etykę, a w neg. świecie ujawnia się ich pragnienie świętości; w wielu utworach szokuje otarcie się o bluźnierstwo, a na dnie

upadku często pojawia się pytanie o Boga; jest to ostre zderzenie grzechu i *sacrum* - im większy upadek, tym większa świadomość Boga. Ziemia Święta jest więc miejscem największego upadku, ale także nadziei na odrodzenie.

W prozie H. *sacrum* przywołuje się poprzez stylizację bibl., aluzje, cytaty, bezpośrednie wypowiedzi, a przede wszystkim całe schematy fabularne przyjęte z *Pisma św.* (np. wątek zdrady Judasza w opowiadaniu *W dzień śmierci Jego*, uporczywe nawiązywanie do postaci Szymona Cyrenejczyka); niekiedy pojawia się przekonanie, że w świecie fałszywych wartości tylko Bóg jest jedyną istotą, którą można kochać wiecznie; niemal każdy utwór emigracyjny H. sygnalizuje problem pragnienia wiary jako potrzebę autentycznych prawd w świecie upadku; skrajne ujęcie *profanum* i *sacrum* nadaje temu pisarstwu cechę uniwersalizmu, powodując, że staje się ono jednym z dramatycznych świadectw kryzysu człowieka i cywilizacji poł. XX w.

M. Komar, *Marek H.*, *Twórczość* 28 (1972) z. 11, 96-103; K. Zaleski, *Inferno sentymentalne*. *Teksty* 1 (1974) z. 2, 69-76; J. Jastrzębski, *Recepcja Marka H. w krytyce literackiej i publicystyce lat 1956-58*, *Odra* 20(1980) z. 12, 23-30; M. Stępień, *Marek H. 1934-1969*, *RuL* 22(1981) 15-32; B. Rudnicki, *Marek H.*, *Wwa* 1983; J. Jarzębski, *Powieść jako autokreacja*, *Kr* 1984, 275-325; S. Stabro, *Legenda i twórczość Marka H.*, *Wr* 1985.

Pierwodruk: *Encyklopedia Katolicka*, t. VI, Lublin, kol. 1091-1092.